

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет

ПЕРЕКЛАДАЦЬКІ ІННОВАЦІЇ

МАТЕРІАЛИ XII ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ СТУДЕНТСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

(Суми, 25 листопада 2022 року)

Суми
Сумський державний університет
2022

Перекладацькі інновації : матеріали XII Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції, м. Суми, 25 листопада 2022 р. / редкол.: С. О. Швачко, І. К. Кобякова, О. В. Бровкіна та ін. – Суми : Сумський державний університет, 2022. – 283 с.

У матеріалах подані тези XII Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції «Перекладацькі інновації». До збірника увійшли наукові дослідження, присвячені актуальним проблемам сучасного перекладу, мовознавства, лінгвістики, стилістики, методики та методології сучасних літературознавчих досліджень.

Для мовознавців, перекладачів, викладачів і студентів філологічних та перекладацьких факультетів.

2. Уланов К. Як придумати назву бренду? Огляд онлайн генераторів креативних назв. Інформаційний довідник «Маркетинг Ревізор», 2016. URL: <https://kirulanov.com/kak-pridumat-nazvanie-brenda-obzor-onlajn-generatorov/>
3. Шпітула Н. 15 генераторів назв компанії для вашого бренду. Інформаційний довідник «Logaster», 2020. URL: <https://www.logaster.com.ua/blog/business-names-generators/>

НЕВЕРБАЛЬНІ ЗАСОБИ КОМУНІКАЦІЇ В ХУДОЖНЬОМУ ДИСКУРСІ

Даценко А. С.

(Сумський державний університет)

Наукові керівники – канд. філол. наук, ст. викладач Бровкіна О. В.

(Сумський державний університет)

канд. філол. наук, доцент Анора Джабарова

(Джизакський державний педагогічний університет,

м. Джизак, Узбекистан)

Комунікація, будучи складним соціально-психологічним процесом взаємодії між людьми, здійснюється за допомогою знакових систем. Як психологи, так і лінгвісти виділяють два основні види комунікації: вербальну та невербальну. Невербальна комунікація є найважливішим, поряд із звуковою мовою, засобом спілкування та взаєморозуміння людей. Вона здійснюється у процесі мовного спілкування паралельно з вербальною комунікацією.

Особливості невербальної комунікації полягають у залежності від ситуації, оскільки дозволяють зрозуміти стан усіх учасників комунікації. Невербальна комунікація спонтанна та мимовільна. Вона практично не піддається контролю, тому виявити істину при невербальному спілкуванні достатньо просто.

З цього випливає, що невербальні засоби комунікації можуть передавати великий обсяг інформації. Зокрема, вони можуть стосуватися і особистості комунікатора: його емоційного стану, темпераменту, особистісних якостей та властивостей, соціального статусу, комунікативної компетентності, а також самооцінки того, хто говорить. Головна роль невербальної комунікації полягає в отриманні найрізноманітнішої інформації про людину. Подібну інформацію

можна отримати через жести, міміку та інтонації, оскільки ці елементи невербального спілкування здатні висловити та коректно інтерпретувати внутрішній стан людини.

Вивченням невербальних засобів комунікації займалися як вітчизняні так і зарубіжні дослідники, такі як: Анохіна Т. О., Гнатюк А. В., Гончар К. Л., Калугіна О., Киселюк Н. П., Курило О. Й., Солощук Л. В., Ekman P., Longacre R.

У теорії дискурсу поняття «художній дискурс» вважається одним з найскладніших для розуміння. Віднесеність художнього дискурсу до інших типів у різних класифікаціях обумовлена його здатністю виконувати різноманітні функції, відповідні цим дискурсам. Актуалізація цього поняття в останні десятиліття обумовлена співвідношенням художнього тексту та комунікативного акту. Художній дискурс репрезентується як особливим чином організований комунікативний акт, що володіє прагматичною метою та реалізується у певних екстралінгвістичних умовах. Художній дискурс викликає безперечний інтерес дослідників через складність його розуміння та інтерпретації, обумовленою тим, що він включає різноманітні культурні, естетичні, соціальні цінності, знання, вірування та почуття. Зі слів Є. С. Кубрякової, художній дискурс, володіючи відкритістю та невичерпним сенсом, здатний формувати необмежений семіотичний простір, долаючи межі мовних форм тексту [8, с. 65].

Н. Д. Арутюнова вважає, що для літературної комунікації властиві характеристики повсякденного спілкування – автор, ціль комунікативного акту, адресат та естетичний вплив на нього [18, с. 234].

Т. Б. Самарська, Є. Г. Мартіросян пропонують трактувати художній дискурс як взаємодію письменника та реципієнта, що включає широкий спектр соціокультурних компонентів – цінності, знання та вірування, переконання та уявлення, почуття [14, с. 43]. Ця взаємодія заснована на прагненні вплинути на духовний простір читача та викликати в нього певний емоційний відгук. В. П. Руднев вказує на індивідуальну особливість художнього дискурсу – одиниці художнього дискурсу не мають категорії істини та брехні, але формують образ вигаданої реальності [15, с. 41].

Художній дискурс у сучасній науці розглядається як мовленнєва взаємодія між автором та реципієнтом, заснована на індивідуально-творчих процесах та володіє комунікативним наміром. О. В. Олянич

пов'язує цей тип дискурсу з естетичними потребами людини [6, с. 154].

У художній літературі невербальні засоби є невід'ємною частиною твору. Автор описує стан героїв, їхні рухи, міміку, щоб читач міг зрозуміти, відчутти їхній настрій.

Аналіз творів та дані психологічних досліджень показують, що при близькому спілкуванні з людиною комунікант найчастіше дивиться на обличчя адресанта, точніше йому в очі, показуючи цим, що він уважно його слухає. При цьому за поглядом людини можна зрозуміти її внутрішній стан. Як відомо, очі – це дзеркало душі людини.

У романі “Where the Heart Is” хлопець почав цілувати та приставати до дівчини, щоб вона йому дала свої ключі від машини. Її обурила поведінка хлопця.

When he finally broke off the kiss, he said softly, його breath warm on her ear, “I came up here to get the keys to your car”

“Don't touch me”

“What in hell”

“That's apt.” Her eyes glittered with anger. “Because you're the devil himself when you want something, aren't you?” [33].

Обурення, яке наповнене, крім того, і злістю по відношенню до хлопця, автор підкреслив фразою *Her eyes glittered with anger*.

У наступному прикладі з роману “Hotel” голова конгресу дантистів був дуже обурений тим, що його друга, відомого у всьому світі дантиста, доктора Ніколаса, не хотіли реєструвати в готелі, тому що він був темношкірим.

The diminutive doctor's eyes flashed angrily, his voice rising. “Dr. Nicholas is a highly distinguished member of our profession” [31].

Тут автор підкреслює сильне обурення людини, яка починає лютувати, за допомогою детального опису її погляду, що відображає її внутрішній стан: *The diminutive doctor's eyes flashed angrily*. Автор описує також зміну в голосі: *his voice rising*.

Під час розмови комунікант мимоволі може помітити, як змінюється міміка того, хто говорить. Вираз обличчя вважається основним компонентом невербальної комунікації. Адже саме зміни міміки обличчя людини говорять про її емоційний відгук на співрозмовника та допомагають регулювати процес спілкування. Особа завжди є джерелом інформації про почуття.

У романі “The Gift” дружина обурена поведінкою чоловіка, який без причини накричав на неї.

“Lou, why are you talking like this?” Ruth frowned, then turned to her son. - “Come on, Bud, a few more spoons, honey” [6].

Як бачимо, дружина лише мимікою висловила своє невдоволення чоловікові Ruth frowned, вона не стала у відповідь на нього кричати і спокійно продовжила спілкування з дитиною.

У прикладі з роману “Where the Heart Is” хлопець обурений тим, що дівчина підозрює його у злочині:

“You think I did it” He sounded shellshocked. “No”, she rushed on to assure him. - “Of course I don't think you did it”

“You're lying”, he said harshly, gasping her arm... .

He pulled her closer, his face dark with anger. “I asked you to stay. Does it seem likely I would do that if I had vandalism on my mind ?” [8].

Хлопець дуже злий на дівчину через її недовіру до нього, він починає виходити з себе, його голос видавав, що він шокований: He sounded shell-shocked. Автор підкреслює це ремаркою he said harshly, а також описує зовнішній стан героя, його обличчя: his face dark with anger.

До невербальних засобів відносять як миміку і жести, а й фонацію, що у художній літературі передається словами, що позначають силу голосу, темп мови, висоту тону.

У ситуації, коли співрозмовники не бачать один одного, голос є єдиним способом розпізнавання актуального емоційного стану людини та її настрою. Прикладом може бути розмова по телефону або через двері.

У романі “Hotel” президент вирішив підписати контракт про співпрацю цього готелю з іншою фірмою. Для цього за законом більшість робітників готелю мають проголосувати «за». Директор цього готелю повідомляє та наполягає, що потрібно провести голосування. Президент обурений наполегливістю директора, бо не хоче допустити голосування, оскільки знає, більшість проголосує «проти».

The phone rasped angrily. “Don't try teaching me labor law! I know more of it, and better'n you ever will”. There was a pause, then the growled explanation, “This will be a Voluntary Recognition Agreement. Nothing in law says it has to be voted on. There will be no vote” [7].

У цьому прикладі обурення героя посилено вживанням метонімії: The telephone rasped angrily. Дієслово rasp, яке застосовують

для опису різкого і звуку, і прислівник *angrily* вказують читачеві, що комунікант на іншому кінці дроту до того злий, що його голос буквально гримів.

Досліджуваний матеріал показав, що у того, хто говорить можуть змінюватися погляд, міміка, тон голосу, темп мовлення, тому що вони виражають певні емоційні відносини комунікантів до ситуації та її оцінку. Ці паралінгвістичні засоби можуть використовуватися ізольовано або доповнювати мовленнєвий акт для того, щоб повніше, точніше і зрозуміліше висловити думки, почуття, емоції.

Таким чином, ми проаналізували, що невербальна комунікація – це поведінка, що сигналізує про характер взаємодії та емоційні стани індивідів, які спілкуються. Невербальна комунікація є системою невербальних символів, знаків, кодів, використовуваних при передачі повідомлення з більшою мірою точності, яка у тій чи іншій мірі відчужена і незалежна від психологічних і соціально-психологічних якостей особистості.

1. Град Н. Я. Відеовербальний текст як об'єкт вербальної і невербальної комунікації у сучасних мультимодальних студіях. Молодий вчений. 2015. № 5 (2). С. 153–157.
2. Загнітко А. П. Лінгвістика тексту: Теорія і практикум: наук.-навч. посіб. Вид. 2-ге, доп. і переробл. Донецьк : ТОВ “Юго-Восток, Лтд”. 2007. 313 с.
3. Почепцов Г. Г. Теорія комунікації. 2-ге вид., доп. Київ: Вид. центр Київський університет, 1999. 308 с.
4. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми. Полтава: Довкілля-К, 2008. 550 с.
5. Шевченко І. С., Морозова О. І. Проблеми типології дискурсу. Дискурс як когнітивно-комунікативний феномен. Монографія. Харків: Константа, 2005. С. 233 – 236.
6. *Ahern C. The Gift.* URL: <https://www.e-reading-lib.com/book.php?book=135237>
7. *Hailey A. Hotel.* URL: <https://www.goodreads.com/book/show/124920.Hotel>
8. *Larson S. Where The Heart Is.* London: Mills and Boon Limited, 1985. 224 p.